

Atıf: Mann, M. (2021). "Pandemi ve Sosyoloji Özelinde Siyaset Sosyolojisini Nasıl Okumalıyız?: Prof. Dr. Michael Mann ile Söyleşi", (çev. Eren Alkan & Yaren Gülşen), *Sosyoloji Dergisi*, 41-42, 335-340.

Çeviri / Translation

**PANDEMİ VE SOSYOLOJİ ÖZELİNDE SİYASET SOSYOLOJİSİNİ
NASIL OKUMALIYIZ**

PROF. DR. MICHAEL MANN İLE SÖYLEŞİ

**How Should We Read Political Sociology in terms of Pandemic and
Sociology: An Interview with Prof. Dr. Michael Mann**

Michael MANN¹

Çev: Eren ALKAN^{*}

Yaren GÜLŞEN^{**}

UCLA, Sosyoloji bölümünde Emeritus Profesör olarak görev alan Michael Mann, özellikle siyaset sosyolojisi alanında verdiği eserlerle dünya çapında tanınan bir akademisyen yazardır. Özellikle İktidarın Tarihi (1986, 1993, 2012, 2013) isimli dört ciltlik eseri pek çok dile çevrilmiş ve beşerî bilimler ile siyaset bilimi disiplinlerinde temel referanslardan biri olmuştur. Michael Mann ile Ege Üniversitesi Sosyoloji bölümü 3. sınıf programı içinde yer alan Siyaset Sosyolojisi dersi bünyesinde, dersi veren öğretim elemanı Dr. Eren Alkan moderatörlüğünde yapılan söyleşinin çevirisinin, Türkiye’de sosyal bilimler alanında çalışmalar yapan öğrenciler ve akademisyenler için güncel referanslardan biri olacağı umulmaktadır.

Etkinlik, "Siyaset Sosyolojisini Nasıl Okumalıyız?" başlığıyla 1 Haziran 2021 tarihinde çevrim içi olarak yapılmıştır. Sorular katılımcılar tarafından sorulmuştur. Bu çeviride bütünlüğü sağlamak açısından, sorular ve cevapları bakımından özellikle küresel güncelin önemli hususlarından pandemi ve sosyoloji ilişkisi ve sosyolojinin geleceği üzerine odaklanılmıştır.

¹ Emeritus Prof. Dr., University of California Los Angeles (UCLA), Sosyoloji Bölümü

^{*} Öğr. Gör. Dr., Ege Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

^{**} Lisans öğrencisi, Ege Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

Soru: *Pandeminin siyasi kurumlara etkisi sizce olumlu mu olumsuz mu olmuştur?*

Mann: Pandemi beklenmeyen krizler karşısında nasıl tepkiler verildiğini ortaya çıkardı. Bu ülkeden ülkeye, özellikle Güneydoğu Asya'da, rejimden rejime göre değişir. Genel olarak bakıldığında, ülkelerin politikaları arasında tutarlılık göremiyoruz. Çünkü bu öngörülme ve herkesi şaşırtan bir süreç. Keşke daha fazla uluslararası dayanışma olabilseydi. Hindistan ve bazı Latin Amerika ve de Afrika ülkelerine daha fazla yardım yapılabilmesini beklerdim. Ulus devletlerin daha önce görülmemiş içe kapanma ve kendini dışarıdan yalıtma sürecine girdiklerine de şahit olduk. Pandemi sonucunda farklı krizler ortaya çıkabiliyor, böylelikle kurumlara daha çok ihtiyaç duyuluyor. Bu süreçte savaş üzerine kaleme aldığım yeni kitabım üzerinde çalıştığım için açıkçası bir sosyolog olarak süreci gözlemlene konusunda çok yeterli olamadım.

Soru: *Sosyoloji bölümü ileride profesyonel olarak teknolojik gelişmelerden sizce nasıl etkilenecek?*

Mann: Bence daha da önemlisi bunun ne kadar yaygın olacağı. İnsan ilişkilerini yeni teknolojilerin nasıl farklı bir türde dönüştüreceği. Örneğin, burada UCLA'da şu anda öğrencilerle iletişim kurabildiğimiz sağlayıcı Zoom, Skype gibi programlar. Büyük ihtimalle ileride üniversiteler harmanlanmış bir formatta yapılacak. Çünkü bu çok daha ucuz. Bu çok daha geniş bir şekilde yapılırsa üzücü olur. Ama görünen o ki yeni teknolojiler şu anda bir hayli kullanımda ve ileride daha ne tür teknolojiler çıkacağını bilmiyoruz. Ben de bunu kullanmak durumundayım. Bildiğiniz gibi interneti doksanların başından beri hızlı bir şekilde kullanıyoruz, özellikle Berkeley'de internet bulundu, burada California'da. Elbette internet olmadığı dönemlere dair de bir hayli anım var. Lakin internet en ileri toplumlarda, üniversitelerde de dahil, kullanılan dominant bir araç oldu, özellikle de 2000'den sonra. Bizler de yeni teknolojilere uyum muhakkak ki sağlayacağız ve gelecekte ne olacak bilemiyoruz.

Soru: *Yirmi birinci yüzyıl sosyologları için odaklanılması gereken en önemli mesele nedir? Örneğin, yapay zekanın ya da sosyal medyanın toplumdaki etkisi sizce nedir?*

Mann: Sanal gerçeklik ortamları milyonlarca bilginin toplanabildiği veri toplama yeri. Herhangi birinin politik görüşünü görebiliyoruz. Bu yüzyıldaki sorunlarla ilgili; tabii ki krizler çıkıyor, savaş barış durumları oluyor. Amerika, Çin ile sürekli bir çatışma halinde; ama en önemlisi küresel ısınmadır ve bununla ilgili bir şey yapılmalıdır. Hiçbir şey yapmazsak, insan toplumu yok olur. Kapitalizm ve kitle tüketimi, küresel ısınmanın asıl önemli nedenleridir; bu da en önemli

sorundur. Hem kapitalizmin sürekli kâr amacı gütmesi hem de kitle tüketiminin teşviki nedeniyle sebebiyle hükümetler ve devletlerin politikacıları, iklim değişikliğiyle mücadele etmek için önem arz eden gerekli radikal adımları atmıyorlar. Dolayısıyla devlet yöneticileri, kitlelerin bitmek bilmeyen tüketimini teşvik ediyor ve aslında en önemli mesele de budur.

Soru: *Siyasi, ekonomik, askeri ve ideolojik iktidara başka bir iktidar türü eklenebilir mi? Sosyal medya iktidarı gibi?*

Michael Mann: Bu ilginç bir öneri! İnsanlar, bilimsel bir teknolojik güç olabilecek başka bir iktidar kaynağının olduğunu öne sürmüş olsalar da bilimsel teknolojik iktidarın, günümüzde kendi sosyal, toplumsal hareketlerini yaratmaya değil; mevcut iktidar hareketine bir hizmet sunma yöneliminde olduğunu düşünmekteyim. Genişleyen sosyal medya, internetin kullanılmaya ilk başlandığı zamanlardaki gibi sol görüş açısından, bunun işbirlikçi kapitalizme karşı popüler halk protestosu için güçlü bir kaynak olacağına dair umutları yeşertecektir. Ne var ki, sosyal medyanın genişledikçe, yeni bir işbirlikçi kapitalistler sektörü ürettiğini de görüyoruz. Nitekim en büyük şirketler, Amazon veya Google gibi organizasyonlar dünyada kâr etmeyi amaçlıyor ve böylece biz de iktidarı umursamaya yeni başlayan veya geçici olan şeylere bakakalıyoruz. Dolayısıyla, kitle iletişim araçlarının farklı bir anlamda iktidar kaynağı olduğunu düşünüyorum ancak onları kimin kontrol ettiği soruları dışında, sosyal medyanın aciliyetini başka bir iktidar kaynağı olarak görmüyorum. Bu iktidar kaynakları; ekonomik iktidar, siyasi iktidar, askeri iktidar ve ideolojik iktidardır. Burada ise dört sosyal iktidar kaynağına sizin ayarlamalarınızdan birini yaptım. Jeopolitik görüşün söz konusu model için küçük bir sorun olduğunu çok daha fazla vurguluyorum çünkü bu model için jeopolitik iktidar; barışçıl ilişkiler, devletlerin diplomatik ilişkileri veya savaş ve militarizm hakkında olabilir. Dolayısıyla jeopolitik olarak diğer bir rolün de bu modele dâhil edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Özellikle savaşlarda ortaya çıkan bir diğer şey ise, ideolojik iktidarın yoğun bir şekilde duygusal yoğunluğuna sahip olmasıdır. Ampirik olarak düşünerek savaşların güçlü duygusal nedenlerle yapıldığını keşfettim ve bunun da önemli olduğunu düşünüyorum. Nitekim öfke gibi duyguların rolü tarafından üretilen savaş ve barış kararlarında belirgin bir mantıksızlık var; bu mantıksızlık çoğunlukla sevgiyi değil aşağılamayı, hayal kırıklığını, olumsuz cümleleri, aşağılama cezasını veya benzer duyguları içermektedir. Böylece ortaya çıkan ideolojinin ortak noktasını, bilimsel olarak neyin bilimsel bilgi olduğu konusundaki boşlukları doldurmaları oluşturur. Dünyayı mükemmel biçimde anlamak mümkün değildir, hiçbir şey bilmeyiz; ideolojiler ve duygularla eylemimize yardımcı olan boşlukları doldururuz ki bence bu ikisi, söz konusu modelin yıllardır geliştirdiği en büyük yenilikler.

Soru: *Geleceğin sosyologlarına özel ne tür önerileriniz var?*

Michael Mann: *(Gülüyor.)* Pekâlâ! Sosyal değişimler yeni sorunlar doğuruyor. Açıkçası son on yılda cinsiyet, cinsel kimlik soruları da oldukça önemli hale geldi ve ABD'de benim kuşağımdan az sayıdaki düşünürün yanında çok sayıda yüksek lisans öğrencisi bu konular üzerine çalışıyor. Öte yandan, sınıf araştırmalarının oldukça az olması, etnik gruplar hakkındaki çok sayıdaki çalışmanın mikro düzeyde kişilerarası ilişkileri yeterince incelememesi gibi bir durum söz konusu. Pek tabii, sınırları etrafında savaşlar olan, kitlesel göçün yoğun olduğu Avrupa ve Türkiye, göçmen sorunları ve araştırmaları açısından oldukça iyi durumda. Ve dolayısıyla araştırmacılar ekonomik, kamusal ve doğal sorunları açıkça görebiliyorlar. Nitekim doğmasına izin verilen bu sorunlar, bölgesel sorunlardır. Ancak burada önemli olan şu ki; araştırmacılar neyi çalışmalılar? Ben sizin yerinizde olsam, iklim krizi/küresel ısınma konularına oldukça önem verirdim. Nitekim dünyanın geleceği buna bağlı. Özellikle bu türden spesifik olaylar, dönemler başta olmak üzere, çalışacağınız konu ne olursa olsun ya da belirli bir konuda doktora yapmayı düşünüyorsanız çok iyi çalışmanız gerekiyor. Nitekim siz de sizden beklenenlerin ne olduğunu gayet iyi biliyorsunuz. Öte yandan tüm bunlar, sizi neyin harekete geçirdiğine veya neyi sorun olarak düşündüğünüze bağlıdır.

Soru: *Bir disiplin olarak sosyolojinin dünyadaki hak ettiği yerde olduğunu düşünüyor musunuz?*

Michael Mann: *(Gülüyor.)* Şey! Muhtemelen, hayır. Hepimizin bildiği gibi ekonomistler hükümetleri etkiliyorlar, Nobel Ödülleri alıyorlar; kısaca sosyologların aksine oldukça ciddiye alınıyorlar. Bu açıdan bakarsak, sosyologlar sosyal sorunlar üzerine yoğunlaşıyor gibi görünüyor ancak bu uğraşlar genel olarak en iyi seviyede olmuyor. Örneğin, savaş ve barış soruları üzerine sosyologlar tarafından yürütülen bir çalışmada sosyologlar, ya siyaset bilimcisi olarak çalışma yürütmüşler ya da gerçekçiliğe oldukça uzak olan teoriler üretmişlerdir. Oysaki savaşları açıklayan sosyologlar bunu çok daha iyi yapabilirler. Ne var ki, topluma temas etmek sosyologların inisiyatifine kalmıştır. Ve kimi sosyologlar da bunu gerçekten başarılı bir şekilde gerçekleştiriyor.

Soru: *Merhaba, Profesör Mann. Bildiğiniz gibi Žižek, sosyo-ekonomik eşitsizlikler göstermesi nedeniyle pandeminin, dünya sisteminde öncülük edeceğine söyledi. Bu konu hakkında düşünceleriniz nelerdir?*

Michael Mann: Evet, pandemi eşitsizlikleri öne çıkartıyor. Eşitsizlikler, son otuz kırk yılda sürekli olarak çoğu ülkeyi kapsıyor. Ve ABD'de de bu konuda ortak bir kabul var. Ama iktidar nedir? İktidar ilişkisinin yapısını iyileştirmeyi

düşünenler, mesleklere yönelik uygulamalar gerçekleştirecekler ancak kapitalistler buna izin vermeyecekler. Nitekim yüksek miktarlarda ödenen vergilerin alışkanlık haline geldiğini biliyorlar ve bu nedenle kanunlar ile amansızca mücadele edecekler. Ama öyle görünüyor ki eşitsizlikler, süregelen toplumsal ortaklığı ortadan kaldırıyor. Ve eşitsizliklerin aniden ortaya çıktığı yerlerde, aslında bir birleşim de söz konusudur. California'da ev alımı pandemi esnasında artan eşitsizlikler nedeniyle imkânsız hale gelerek pek çok yeni evsiz yarattı. Bu kişiler, çoğunlukla California da yaşıyorlar, özellikle de Los Angeles'ı istila etmiş durumdadır. Sokaklarda geceyi geçirebileceğiniz yerler var ki bu insanlar da yıl boyunca burada kalıyorlar. Burada sayıları oldukça çok. Ne var ki geçici eğilimler, sokaklarda herhangi bir pozisyon olmadan yaşamaktan çok daha kötüdür. Ve tepki gösteren büyük kalabalığa karşılık olarak bazı zalimlerin, örneğin benim mahallemde örgütlü bir şeyler yapılması gerektiğini söylenmesine rağmen hiçbir şey yapmamaları gibi nedenlerle, acımasızlığın temel bir sorun olduğunu düşünüyorum. Öte yandan burada sendikalı işçilerle karşılaştırılabilecek bir güç yoktur. Nitekim onlar Sanayi Devrimi'nden sonra kitlesel bir protestoya katılmaya muktedir olmuşlardı. Bu protesto gücü de ırklara göre bölünmüş durumdadır. Nitekim ırkçılık ABD'de geleneksel bir eğilimdir ve gittikçe güçlenmektedir.

Soru: *Yeni kitabınız için gerçekten çok heyecanlıyım. Yeni kitabınızdan biraz bahseder misiniz? Kitabınızı neden yazıyorsunuz, pandemi kitabın içeriğini etkiledi mi?*

Michael Mann: Hayır, sürekli olarak değil. Kitabı yazmak için birkaç yılımı harcadım. Ve kitaplarım genelde çok kısa olmazlar. (*Gülüyor.*) Pandemiden önce üzerinde çalışmaya başlamıştım. Benim için çözülmemiş bir problemdi; çünkü dört cildimde askeri gücü_vurgulayan olağanüstü bir duyguya sahip olduğumu düşündüm. Savaşlarda askeri gücün ne olacağını düşündüm ilginçtir ki her iki savaşta da doğrudan düello yapmadım. Ve düşündüm ki, hiç yayınlamadığım birkaç makalem vardı. Bunlardan biri savaş iddiaları hakkında, biri tarihsel süreç içerisinde sanayileşme hakkında ve bir diğeri de ilahi bir yanı olan savaşın parasal yönü hakkındaydı. Askerler savaş esnasında savaşın dini yönünü deneyimliyor böylece askerlere sosyal güç sağlanmış oluyor. Ancak bu iddia sadece bir düşünceden ibaret değil nitekim üzerinde çalıştım ve fark ettim ki kendi deneyimim en doğrusuydu. Ancak nasıl sona ereceğini hiç bilmiyorum. Bu cinayetleri kim işledi? Araştırmamda ilerledikçe de gelişmemişlik fikirleri yazmaya başladım. Ayrıca bu kitapta geçmiş on yıl içinde ortaya çıkan rasyonalite savaşını vurguluyorum. Örneğin, savaşları başlatmış olanlar, çoğunlukla kaybedenlerdir ki bu da bir tür rasyonel stratejik güçtür. Dolayısıyla burada savaş, güvenliği, askerliği, köleleri ya da her ne ise onu bulabilirim. Ki bu da bir

tür rasyonel, ekonomik-politik oyunun istenmeyen bir şekli olurdu. [. . .] Ama birçok kişi umutsuzluğa kapılır, birçok kişi de savaşta ölür. Kazananlar ise tarihi yazanlardır, onlar bir önceki galip gücün içinde olanlardır. Sonuç olarak, uygarlık dediğimiz şey her zaman üstündür. Örneğin, Sümer şehir devletleri Suriye'deki, Babil'deki vesaire büyük imparatorlukların bir parçası haline geldi veya birçok küçük İtalyan devletleri de Romalılar tarafından fethedildi. Görüldüğü üzere süregelen bir tür derin ekonomik rasyonalite süreci var. Ben de insanların ölmesine ve öldürmesine sebep olan savaş hakkındaki gerçekleri düşünüyorum. Bu yüzden kitabımda biten savaşlar ve askeri davranışlar üzerinde fazlasıyla durdum. Kitabı ise yeni bitirdim ve yayınlanmasını bekliyorum.

Soru: *Gelecekte bizi ne bekliyor?*

Michael Mann: İklim değişikliği ve iklim krizi ile yeni teknolojiler. Gelecek kuşaklar, sizin kuşağınız ve torunlarımların kuşakları büyük tehdit altında olacaklar maalesef.

Teşekkür: Lisans öğrencisi Deniz Özen'e çeviri sürecinde verdiği destekten dolayı teşekkür ederiz.